

A VÁROSI TANÁCS IDEI MŰVÉSZETI DÍJASAI

Dr. Biczó György (jobbról) átadja a díjat. Mellette (jobbról balra) Mocsár Gábor, Papp Lajos, Bárdos Pál

Dr. Biczó György, Szeged város tanácselnöke nyújtotta át — ünnepélyes keretek között — a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 51. évfordulója alkalmából a város immár hagyományossá váló művészeti-műszaki díjait a városi tanács székházában.

A díjak 5 ezer forintos összege mellé — az idén először (folyóiratunk főszerkesztőjének javaslatát elfogadva) Kiss Nagy András domborművével díszített plaketteket is adományoztak. Papp Lajos SZOT-díjas költő „Sugárút 55” című, az idén megjelent kötetéért, Mocsár Gábor József Attila-díjas prózaíró „Nálunk vidéken” című szociográfiájáért, valamint „Fecskék és miatyánk” című elbeszéléskötetéért és „Fekete csónak” című kötetéért részesült a kitüntetésben; Bárdos Pál prózaíró „Különös ismertetőjele a félelem” című, először a Tiszatáj által publikált kisregényéért és „Estétől reggelig” című novelláskötetéért kapta a városi tanács díját és plakettjét.

Füle Lajos és Takács Máté építész-mérnökök Szeged város általános rendezési terve második ütemének elkészítéséért kapták a műszaki díjakat.

Mocsár Gábor író mondott köszönetet a városi tanács képviselőinek a kitüntetések nevében az ünnepségen, melyen megjelent Perjési László, az MSZMP Szeged Városi Bizottságának első titkára vezetésével a városi párt-végrehajtó bizottság több vezető munkatársa is.

EGY FIATAL SZEGEDI MŰVÉSZ KÜLÖNDIJARÓL

Sokan felvetették már a kérdést, vajon nem lenne igazságosabb, ha egy nemzetközi zenei verseny keretében a legjobbakat nem rangsorolnák, hanem „csak” kitüntetnék? Amíg a legtöbb versenyen — elsősorban a sportban — objektív mérce áll a zsűri rendelkezésére, és legtöbbször vitathatatlan, ki az első, második vagy harmadik helyezett — két értékes zenei interpretáció rangsorolása szinte képtelenség. A kötelező darabok megítélésakor még csak érvényesülhetnek egyes szempontok, de hogyan döntsön a zsűri a szabadon választott művek előadásáról? A közelműtben lezajlott magas színvonalú gondokaverseny utolsó fordulójában például az egyik résztvevő Haydn, a másik Hindemith, a harmadik Mihály András, többen pedig Dvorak gondokaversenyét játszották. A bizottság valóban nehéz helyzetben lehetett, amikor ilyen ellentétes művek tolmácsolását kellett pontoznia.

INNEN- ONNAN

HÍD, 1968. 7—8. SZÁM

Négy írás adja e folyóirat kettős számának érdekességét. Szeli István, az újvidéki egyetem professzorának írása A jugoszláviai magyar irodalom 1945 utáni történetének első fejezeteit közli (negyvenes évek). Egy kész mű egy részlete ez, s ha arra gondolunk, hogy kiadás előtt áll Bori Imre könyve, mely a jugoszláviai magyar irodalom történetét tárgyalja 1945-ig, akkor meg kell állapítanunk, hogy a kisebb-ségi magyar irodalom történetét először Jugoszláviában írták meg.

Bori Imre A legújabb magyar líráról szóló sorozatának újabb tanulmányában Oravecz Imréről értekezik. (A fiatal költő versel már többször megjelentek a Tiszatájban is.) Bori sorozatának értékrendje, mellyel a legújabb-legfiatalabb magyar lírát fölméri, vitára ingerlő értékrend. Kétségtelen, hogy az Első ének című antológia nem adja e legfiatalabb költőnemenzdek teljes arcát, s az is valószínűnek látszik, hogy e lírának a legtöbbre biztató vonulata maradt ki az antológiából. De nem tűnik elfogadhatónak az az álláspontja, hogy a magyar líra új természetében a túlzottan ezoterikus költészet művelőit jelöli meg sorozatában a legértékesebb vonulatként. Mindez Bori sorozatának alapkonceptiójára vonatkozik, a költőkről szóló rész-tanulmányok sok-sok okos megállapítással bővelkednek.

Egy különös, számunkra szokatlan írás-kettős van a folyóiratban. Tolnai Ottó: Szeplőtelen kis gépek csöpp fejedelmi jelvények című versciklusa, s mellette Bánya János értelmező, magyarázó jegyzetei e versről. (Úgy látszik, hogy ez az együttjelentkezés kezd divatba jönni, az Utunk 1968. okt. 18-i számában olvastuk Lászlóffy Aladár Információ című versét Márki Zoltán jegyzetivel. (Bánya igen jó vers-értelmezőnek mutatkozik, példás, ahogyan egy vers kapcsán a kritikus versértelmező föladatáról beszél (sok vonatkozásban Bori-tanítványnak mutatkozik), de most nem az esztétikai jellegű megállapításaira, hanem a vajdasági irodalmi élet viszonyaira utaló sorait emeljük ki: „Irodalmi életünk-

nek van egy rendkívül sajátos paradoxona: a költővel és a költészettel szemben nem mutat ellenállást, nem válaszol a kihívásokra, nem íté el, nem kövez meg senkit. De nem is fogad be senkit, nem teszi magáévá a költői szót, nem olvas verset. Irodalmi életünket tehát kitaláljuk. És mégis számítnunk vele, olyannal, amilyen, mert nélküle nincs irodalom, nincs a költőnek és a költészetnek státusza.

A költő, ha a Vajdaságban verset ír, ironikus helyzetben van. Enni kap, szét kalácsot is, ha akar, de nem hallgatják meg. A költő valódi szituációja viszont az volna, ha megvonhatnák tőle a kalácsot, ha ellenállásra találna, vagyis ha olvasnák."

A legfigyelemreméltóbb mégis e kettős folyóirat-számból Hornyik Miklós riportorozatának *Ilyés Gyulával* készített része. Ilyést a riporter a teljes életmű áttekintésére készíti, olvashatunk itt az avantgárdról, az emigrációról, a különböző időszakokban keletkezett Ilyés-művekről, a népi frókról, a magyar költészetről, a költészet értelméről, az „ötágú sip” magyar irodalomról. Ez utóbbira vonatkozó részből idézzük Ilyés szavait: „Nézz az asztalomra; ott sorakoznak az erdélyi, felvidéki, jugoszláviai és emigrációban megjelenő magyar folyóiratok és könyvek. Ha ezeket egymás mellé teszem: sísteregnek. Mint ha öt külön világrészről jönnének, vagy öt bolygóról. Csak azért, mert ezeket a könyveket ugyanazon a nyelven írták.

A magyar irodalom öt részre van szakadva; mindenütt alkalmazkodnia kellett a környezetének irodalmához. Ez az alkalmazkodás igen használható tüneteket mutat. Nem kell külön tanulmányoznom, mi a szellemi áramlat Belgrádban, Bukarestben vagy Prágában, elég, ha ezeknek a lapoknak a vezércikkeit elolvasom. Mind más, de itt mégis egy. Egész Közép-Európa helyzete kiolvasható ezekből a tünetekből.

Az a benyomásom, hogy a nemzetiségek nem a saját bajokról-problémáikról beszélnek. Mintha egy befagyott tavon, a jégen értekeznének a jég alatt levő halakról. De amennyire tragikus ez, any-

A zsűri döntése alapján két szovjet művész nyert felémelt és megosztott díjat: *Igor Gauris* és *Martina Csajkovszkaja*; második lett a francia *Jean Déplace*; a harmadik díjat szintén megosztották a svájci *Rocco Filippini* és a japán *Ko Iwasaki* között. Különdíjban részesül a magyar *Onczay Csaba* és a lengyel *Reszke Bogumila*.

Szép eredmény, ha meggondoljuk, hogy a szegedi *Onczay Csaba*, az egyetlen különdíjjal kitüntetett magyar művész csak tavaly végezte el a Zeneművészeti Főiskola harmadik évfolyamát, a versenyen viszont olyan érett művészekkel kellett vetélkednie, akik már évek óta a pályán működnek, díjakat kaptak, nemzetközi versenyeken nyertek.

Onczay Csaba a szegedi Zeneiskolában *Báthory Sándor*-nál kezdte tanulmányait, majd nála folytatta a Szakiskolában; a Zeneművészeti Főiskolán pedig *Friss Antal* tanítványa lett. A szegedi közönség számos alkalommal hallhatta őt játszani, szólóban és kamaragyűttesekben. Néhány évvel ezelőtt a Szakiskolák közötti vetélkedők során, *Gyimessy Lászlóval* (zongora) és *Matuz Istvánnal* (fuvola) szép sikert aratott a televízióban; a tavalyi zeneakadémiai házi versenyeken két „számban” indult (gordonka és trió), s mindkettőben első díjat nyert. A trióversenyen két, volt szegedi iskolatársával, kamarazene-partnerével: *Kiss György* hegedűssel és *Baranyai László* zongoristával játszott. (Jelenleg mindhárman a Szovjetunióban hangversenyeznek.)

Amikor *Onczay Csaba* Szegedről a fővárosba került, a szakértők már tudták, hogy a fiatal magyar csellisták „élvonalába” tartozik, de azt még kevesen gondolták, hogy ilyen rövid idő leforgása alatt nemzetközi színvonalra emelkedik.

VAMOSI NAGY ISTVÁN

ZENEISKOLÁT AVATTAK CSONGRÁDON

A 20 ezer lakosú Csongrád kulturális életének rangos eseménye volt az ének-zenei általános iskola és zeneiskola 5 milliós költséggel újjáépített, a zeneoktatás igényeihez igazított épületének felavatása. Ez az avatóünnepség túlnőtt az iskolafalakon és a város, a megye határain túl is figyelmet, s élénk érdeklődést keltett. A békési, a dunaujvárosi, a hódmezővásárhelyi, kecskeméti, kiskunfélegyházi, makói, szegedi, szentesi és székesfehérvári társiskolák igazgatói és tanárai az avatóünnepséget megelőző órákban baráti hangulatú, szinte légköri szakmai tanácskozáson vitatták meg a zenei nevelés és oktatás időszerű kérdéseit.

Az ünnepi hangversenyt a városi művelődési ház színháztermében tartották meg. Galli János igazgató köszöntő szavai után Hantos Mihály, a megyei tanács vb elnöke-lyettese mondott ünnepi beszédet, amelyet arra a gondolatmenetre épített fel, hogy az emberek magasabb rendű igényei és a műveltség megszerzésének lehetőségei nem választhatók el a város, a megye gazdasági életének gazdagodásától, fejlődésétől. S az új iskolával a város népművelési feladatait is sokkal gazdagabban és igényesebben tudja a jövőben teljesíteni. Az ünnepi hangversenyen Bartók- és Kodály-műveken kívül előadták Galli János új zeneművét, a Csongrádi dallamokat, amelyet hosszabb gyűjtőmunka után alkotott meg. Nagy sikere volt az iskola tanárának, Steiner Bélának az iskola avatására írott művével, a Zsoltár a munkáról c. kantátával, amelyet Juhász Gyula A munka című versére írt. A dallamos és erőteljes zene a költő versének minden szépségét kibontja. A szöveget éneklő Bárdi Sándor, az iskola zenetanára kulturált szereplésével járult hozzá a mű sikeréhez. Dicsérlettel kell szólni az iskola gyermekkarának és a megyei zeneiskolák tanárainak álló zenekarnak művészi teljesítményéről, a hangverseny igényes megrendezésében legnagyobb részt vállaló Galli János és Steiner Béla karmesteri munkájáról.

NEMZETKÖZI FOTOKIÁLLÍTÁS SZEGEDEN

A múzeumi hónap keretében, annak nyitórendezvényeként nemzetközi fotokiállítás nyílt a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában. A mintegy 500 képből álló kollekcióknak egyetlen témája van: az Ember. S ez végtelen lehetőséget rejt magában. A születéstől kezdve (Balla Demeter: Anyaság) a gyermekkor számos pillanatán keresztül (Paul Almasy: Iskoia

a kanadai indián rezervátumban, Petr Nosow: Orosz anya gyermekével) az élet minden szakasza, területe bemutatkozik, egészen a halálig (Thomas Höpker: In diái apa gyászolja gyermekét, Fred Ihrt: A skopjei földrengés után), az ember százféle arca, öröme, bánata került a filmkockákra.

A rendezést dicséri a képek kiváló csoportosítása. Így került egymás mellé a katona fiát még elkeseredetten kereső és azt már megtaláló anya képe, az éhség és a jólét (Max Scheler: New York-i bál és Werner Bischof: Éhinség). A kollektcióban magyar alkotók is képviseltetik magukat: Balla Demeter, Z. Szabó László, Gink Károly, Almási László, Cinner Erzsébet, Reismann János, Escher Károly.

A kiállítás képeire jellemző a realitás, a drámaiság és a balladai tömörség.

L. K.

HÉZSÓ FERENC KIÁLLÍTÁSA BUDAPESTEN

Mint egy fészekben: az Erzsébet-híd lábánál, az egymás sarkát taposó autó-villamos-busz túlekedés közepén, az emberek szünni nem akaró karneváli jöves-menése, sietése közepette, a Váci utca sarkán, a Csók Galériában — három teremben mérhetetlen a csönd. A falakon lenyűgöző birtokot őrznek a képek. Nézők marokba fogó látványt nyújtanak, az időt megállítani próbálják...

Hézsó Ferenc, a vásárhelyi művészgárda fiatal képviselőjének első budapesti kiállítása ez. A vidéki önálló bemutatkozások után végre felfedezheti magának Pest is! Hogy itt van-e az összes a legjobban sikerült képei közül? — Nincs: a néző még hiányol, még vár, még tovább ácsorog a képek előtt, elgondolkozva arról amit lát, ami megragad, ami kiemel valami súlyos térből és átad egy új, mélyebb érzésnek.

A megnyitón a művész beszélt: szükséguán, szerényen elmondta: miért fest. Aztán meghajolva, szembe hullott hajjal átadta a „szót” alkotásainak.

A szimbolikus félgömbök, a megdöbbenő Végzet, a Halászkok robosztus férfi alakjai, a mindig reményt, bizodalmat, célt és értelmet jelképező madarak, a grandiózus „Eletfa”, az életet óvó Kismama és az életet temető Öregség és Sirok, a vásárhelyi piac és a szikrázóan cikkanó Kösörös — mind itt vannak, érzékeltetve a művész világát, gondjait.

Egy neves pesti képzőművész ezt írta az emlékkönyvbe: „... Végre Pesten üdvözölhetünk Téged, és őszintén gratulálunk!” Hézsó Ferenc sikere — Vásárhely sikere is, a vidéké is, amely (lám) megnyugtató csöndet, megdöbbenést, elgondolkoztatást, élményt nyújt a csörömpölő pesti kavargás közepén.

ÖRDÜGH SZILVESZTER

KIRÁLY SÁNDOR TÁRLATA SZEGEDEN

Aki a „festőművészet”-et hagyományosan fogja fel, az ugyancsak elcsodálkozhatott Király Sándor tárlatán, mely a Képcsarnok Vállalat szegedi termében október elején nyílt meg. Ugyanis e kiállításon egyetlen olajfestményt vagy temperával készült ún. táblaképet sem lehetett látni, pedig a tárlat plakátja Király Sándort „festőművész”-nek tüntette fel. Kollektívájában különféle technikájú grafikákat, gobelineket és főleg zománcképeket szerepeltetett. Ezek nemcsak műfajbeli variálásaikkal keltették változatosságot, hanem ábrázolásbeli sokrétűségük is színesnek, érdekesnek hatott.

Kellemes impressziót Király Sándor kiállításán tehát elsősorban a friss, üde benyomást keltő „műfajtársítás”-ból adódott, mely által a grafikák, zománckok és gobelinek ugyan külön szolamúak voltak, de összhangzattanilag a színek, formák és az anyagok derűs, izléses, modern képzőművészeti együttesét teremtettk meg. A képcímekre pillantva azt tapasztaltuk, hogy legtöbb munkáját a művész „kompozíció”-nak jelölte, más-más sorszámmal ellátva azokat. Ez jól tükrözi Királynak azt a törekvését, hogy őt a vonal, a folt, a szín különféle szerkesztési lehetőségei nagyon érdeklik, melyekkel szellemes ritmusjátékokat vagy geometrikus térkép-

nyira át lehetne fordítani hasznosra.

— Képzeld el, hogy összehívok minden magyar író egy konferenciára — tartózkodási helyre való tekintet nélkül. Annál tarkább és különösebb szellemi társaságot nem tudsz ma a világon elképzelni. Ez mutatja, ez a fonák oldal az egész nép különös helyzetét. S a tanulság? Vagy lesz itt Európa és szocializmus, s ha igen, akkor ezeknek az ellentéteknek föl kell oldódnuk, mert akkor nem lehet nemzeti hátrány — vagy megeszi az egészet az ördög.”

UTUNK, 1968. OKT. 18.

A kolozsvári hetilapban Baróti Pál bírálatot írt a 12 osztályos romániai magyar nyelvű iskola 12. osztálya részére készült magyar irodalmi szövegyűjteményéről és tankönyvről. E kritikából tudjuk meg — a könyvet nem ismerjük —, hogy a két háború közti romániai magyar irodalmat középiskolások fokon összegező munka a következő írókkal foglalkozik: Aprily Lajos, Bartalis János, Tompa László, Dsida Jenő, Kós Károly, Kuncz Aladár, Tamási Áron, Gaál Gábor, Salamon Ernő, Szilágyi András; a főszabados utáni évekből: Nagy István, Asztalos István, Kovács György, Horváth Imre, Szabédi László, Méliusz József, Létay Lajos, Majtényi Erik, Kányádi Sándor, Székely János, Sütő András, Papp Ferenc, Szabó Gyula. Baróti Pál kritikai észrevételeinek helyességét vagy helytelenségét nem tudjuk megítélni, mivel a tankönyvet nem ismerjük. De e híradás kapcsán eszünkbe jut a hazai gimnáziumok IV. osztályos tankönyve és szövegyűjteménye, ahonnan bizony nemcsak a romániai, hanem minden külföldi magyar irodalom hiányzik.

IGAZ SZÓ, 1968. 8—9. sz.

Varró János kétrészes tanulmányban foglalkozik a marosvásárhelyi folyóiratban a két háború közti erdélyi magyar irodalom egyik jelentős és hosszú ideig ható mozgalmának, a Helikon írói csoportosulásának történeté-

INNEN- ONNAN

vel. Varró tanulmánya értékes dokumentumokat közöl levéltári és magángyűjtemények anyagából. Tanulmányában azt igazolja, hogy a csoportosulás szervezője Kós Károly, Kemény János és Kuncz Aladár voltak, de lassan, szívosán, a háttérből mesterkedve Bánffy Miklós vette át a vezetést, és a radikális politikai, irodalmi célkitűzésekkel főleg Kós és íróbarátai nem tudták elképzeléseiket megvalósítani. „Kós nem a politikai élettől való elrugaszkodást, hanem a kisebbségi politika elvi sikra terelését akarta elérni, amely egyszerre kirántotta volna a gékényt a paktumozó magyar párti urak lába alól... Kós a magyar párti urak intranzigens sérelmi politikájával szemben a román nép s az együttlako nemzetiségek kultúrájának kölcsönös megismerésén keresztül a kölcsönös megértésre és barátságra kívánt építeni.” De a Bánffyk által sugallt szellem és megvalósított gyakorlat Kós Károly elképzeléseinek útját állta.

Varró tanulmányát igen fontos hiány megszüntetésére tett első kísérletnek kell tekintenünk. A folyóirat szerkesztősege megjegyzéssel látta el, vitát, újabb anyagokat várnak. Ha bár a vitaindító nem volt elég „provokatív”, remélhető, hogy vele mégis megindul ennek rendkívül ellentmondásos, sok-sok írói értéket földobó és számos téveszmét elhíntó csoportosulásnak higgadt, dokumentumokkal alátámasztott irodalomtörténeti fölmérése. S talán annak a fogalomnak is értelmezését kapjuk majd, mit újra és egyre gyakrabban emlegetnek: transzilvanizmus. Emlegetik, elismerik vagy elutasítják, kritika nélkül rehabilitálják, de a fogalom igazi tartalmát egyelőre még meg nem határozták.

ILIA M.

SZÉKELYFÖLDI ISKOLÁK JUBILEUMAI

Az első a székelkeresztúri líceum, 375 éves. Történeti dokumentumaiból a Korunk 1968. 9. számában olvashatunk, az összeállítás Varró Gizella, Papp András, Fejér Dénes, Dobos Ferenc tanárok munkája, megható és fi-

KRÓNIKA

ződményeket konstruál. Azonban bármennyire is absztrahál, kiindulópontja mindig a valóságból ered. Kompozíciói — lett legyen az faliszőnyeg, kerámia vagy zománcábrázolás — nol egy híd ívére, hol faágra, hol valamiféle gépalkatrészre vagy éppen ritmusos dombvonulatra emlékeztenek. Vizuális élményeket a természeti világ változatosságai és az ember által épített architektonikus környezetek nyújtanak neki. Ezek elemeiből történt elvont képalakításai, a bennünket körülvevő formák és színek téri viszonylataira hangsúlyosan utal.

Király Sándor bár vérbeli forma- és anyagkísérletező művész, azért nem ragad meg a kubizmus tárgyi látványfeldarabolásánál, hanem közvetlen emberi és társadalmi mondani- valói is vannak. Több megkapóan ábrázolt arcképet láttunk tőle, melyeket tűz-zománc technikával hozott létre. Valamennyi portréja színben, pozitúrában és megoldásbelileg más-más jellegű volt. E szuggesztív erejű női fejek általában éles fény és árny ellentétekkel modellált, síkakra bontott, kubisztikus-expresszionista szellemben fogant alkotásoknak mondhatók. Alakos kompozícióit, továbbá hazai és külföldi táj-, illetve városrészleteit linó, valamint alumíniummetszetekben oldotta meg. Ezek közül figyelmet keltettek a Vietnami sorozat-ba tartozó lapjai. Felfokozott dráma, biztos tömeg- és téregyen-súly, eszmélet-formai monumentalitás sűrűsödnek e grafikai-ban. Dekoratív faliszőnyegein, a geometrikusan vagy ritmi-kusan elhelyezett színfoltok választékosan csengnek össze, s híven tükrözik alkotójuk magas fokú elméleti és gyakorlati felkészültségét a kolorit törvényszerű világában.

Összbenyomásunkat summázza, úgy tűnt, hogy Király Sándor, ez a — szegedi származású, Budapesten élő, az Iparművészeti Főiskolán oktató — fiatal művésztanár mintha e tárlatával le akarta volna dönteni azokat a falakat, amelyeket a konzervatív szemlélet az egyes — és egymást megter-mékenyítő — ábrázolási műfajok közé emelt. Jóllehet, hogy a kiállításnézők többségének hagyományos esztétikai nor-mákhoz kötődő tudatán nem könnyű változtatni, mégis hisz-szük, hogy a műfaji határok közt eddig levő sorompó sok művészetszerető emberben már felemelkedőben van. Ehhez Király Sándor szegedi tárlata is dicséretesen hozzájárult. Reméljük, hogy a növendékeivel nyaranta itt dolgozó budapesti festő-tanár főiskolai vonatkozásban továbbra is elősegíti, hogy Tisza-parti városunk a mai magyar iparművészet egyik korszerűen fejlődő bázisává váljék.

SZELESI ZOLTÁN

VENDEGÜNK VOLT

A közeli napokban szerkesztőségünk vendége volt V. M. Puhnacsov szibériai költő, akivel szerkesztőségünk vezetői a novoszibirszki Szibirszkije Ognyei és a Tiszatáj szerkesztőinek alkotói együttműködéséről folytattak tanácskozást. (A képen V. M. Puhnacsov költő, Andrassy Lajos, folyóiratunk főszerkesztője, dr. Kovács Sándor Iván rovatvezető és Mocsár Gábor író, a Dél-magyarországi Írócsoport titkára.)

OLVASÓKÖNYV BÉKÉS MEGYE TÖRTÉNETÉHEZ I. A HONFOGLALÁSTÓL 1715-IG.

A Békés megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya kiadásában megjelent *Olasókönyv Békés megye történetéhez I. A honfoglalástól 1715-ig* fontos láncszeme az országsszerte folyó helytörténeti és helyismereti munkának. A középkori forráskiadványok még a történetudomány művelőinek is viszonylag szűk köre számára készülnek. Annál dicséretesebb, hogy ez a reprezentatív kiállítás könyvecske, amelyet Kristó Gyula válogatott, rendezett sajtó alá és egészített ki bevezető szövegekkel (sőt az anyag egy részét is maga fordította Makk Ferenc közreműködésével), éppen ennek a kor-szaknak a népszerűsítését vállalta. Részletes és alapos levéltári kutatások alapján mutatja be a megye történetét. Természetesen a szabott terjedelem s a mű célja is szükségessé tette a forrásanyag nagymérvű szelektálását, sőt az egyes források teljes szövegének közlésétől is el kellett tekinteni.

A bevezető szemelvények tudósításaiból nyomon követhetjük a honfoglalást, a királyi vármegye és a nemesi vármegye kialakulását. Az utóbbi megszerveződését regisztráló források nemcsak az uralkodó osztály életmódját mutatják be, de megvilágítják e kor mindennapi életét, a néptömegek sorsát is. Hunyadi János békési birtokaira vonatkozóan éppúgy akad (eddig kiadatlan!) oklevél, mint a Mátyás által adományozott Gyulát érintő kiváltságokra, katonaállítási kötelezettségekre. Reflektorfénybe kerül a fokozódó osztályharc, amely a Dózsa-féle parasztfelkelésbe torkollott. A felkelést követő megtorlás, Mohács, majd a török megszállást megelőző főúri pártharcok legfontosabb dokumentumai ugyancsak helyet kapnak a kötetben csakúgy, mint a végvári vitézek és a hódoltsági jobbágysanyarú sorsának, a felsőbb hadvezetés bűnös felelőtlenségének írásos emlékei. Gazdag anyag derít fényt a török megszállás időszakára, a tizenöt éves háború borzalmas pusztításaira, a telepítési kísérletekre, Gyula várának átadására a török kiűzésekor. Külön fejezet tárgyalja a megye újjraalakulását, a Rákóczi-szabadságharc eseményeit s a betelepítéseket, amelyek különösen fontosak a megye újjáéledésének szempontjából.

E kis könyvecske felhasználási lehetőségei szinte korlátlanok. A történelem iránt érdeklődők s a tanulók ismeretkiegészítését szolgálja, sőt, önálló kutatások folytatására készített, iskolai forráselemző órák alapanyagául kínálkozik.

A publikált dokumentumokat bevezető szöveg kapcsolja az előző forráshoz, az egyes szemelvényeket jegyzetapparátus követi. Az illusztrált kötetet részletes hely- és személynévmutató egészíti ki, a tartalomjegyzék pedig egyben a források regesztáit is tartalmazza.

Az összeállítás feladata az volt, hogy összefoglalja és az érdeklődők számára is elérhetővé tegye azokat a dokumentumokat, amelyek a megye legfontosabb sorsfordulóit örökítették meg. Elmondhatjuk, a kötet szerzője kiválóan oldotta meg feladatát, s a kiadvány helyes szempontjaival, nagy adatgazdagságával példaként szolgálhat a hasonló jellegű helytörténeti forráskiadványoknak.

SZEGFÜ LÁSZLO

INNEN- ONNAN

gyelemre méltó hagyomány-
ápolás. „Az oktató-nevelő
munka eredményeképpen
sok, a társadalom számára
hasznos ember került ki az
iskolából. Egyesek közülük a
tudományban, mások az iro-
dalom terén tűntek ki. Meg-
emléltük Baróti Szabó Dávid-
ot, a deák irodalmi is-
kola megalapítóját, Orbán
Balázs földrajz-néprajz tu-
dóst, Tamási Áron és Tom-
csa Sándor írókat, és itt vé-
gezze a gimnázium első két
osztályát Szemlér Ferenc, a
költő.” S a költő Szemlér
hálás, szép verse az ősi skó-
lához: „Nemsokára köze-
lepek én — akárhogy fojt a
bű, nincs erre kétyű —
mint többi tanítványotok, a
sok küzdő, szegény és mégis
bizakodó székely. S ha fö-
löttem a kis fűzfa kihajt, ta-
nítstok ti újra majd, hogy
omló ajkamról a hang úgy
oktassa és buzdítsa a népet,
ahogy a hant alól engem és
őket int, oktat, tanít évtize-
dek múltán évszázakig egy
ragyogó hang ma is: a tie-
tek!”

A másik jubiláló iskola, a
csíkszeredai líceum, 300 éves.
Alapítói között volt „Kájoni
János nagy műveltségű hí-
res zenész és orgonaeptő.
Nevéhez fűződik az első szé-
kelyföldi nyomda felállításá,
amelyben többek között Can-
tionale catholicum címen
énekeskönyvet nyomtatott
ki. Ebben »rég és új, deák
és magyar ájtatos egyházi
énekek« mellett népdalok
(köztük román népdalok is)
találhatók.” Az 1848-as forra-
dalom és szabadságharc hőse
lett az iskola egykori tanít-
ványa: Gábor Áron. „Az is-
kola volt diákja, majd ké-
sőbb tanára — Bánya László
egyetemi tanár — itt kap-
csolódik be először a kom-
munisták szellemi tevékeny-
ségébe, amiért az 1930-as
években börtön és az állá-
sától való megfosztás lett az
osztályrésze. A csíkszeredai
gimnázium nevelte volt...
György Lajos bibliográfus és
irodalomtörténész, Nagy Im-
re festőművész, Pataki Jó-
zsef történész és Fodor Sán-
dor író.”

A „legfiatalabb” a székely-
keresztúri iskola, 175 éves.
„Ezt az iskolát közel hét év-
századdal ezelőtt, minden
külső segítség nélkül maga a
nép — a feudális társadalmi
viszonyok között addig pél-
dátlan összefogással és lelke-
sedéssel — filléreiből építet-

INNEN- ONNAN

te fel." S egy följegyzés az iskola krónikájából: „Bizony, sir örömeben a nép, látván mostan minden reménysége felett való folyamatját a gimnázium építésének.” A jubileumra szóló közlemény szerint ezt a népközeiséget őrizte és ápolta mindig ez az iskola.

SOMOGYI- KÖNYVTÁRI HÍRADÓ, 1968. 3. SZ.

A szinte már folyóiratot pótló híradó harmadik számát *hasznos* kiadványoknak tekinthetjük. A könyvkiadásban ritka, de fölöttébb szükséges munkát végeztek el, amikor néhány fontos szegedi kiadvány névmutatóját elkészítették (Gaál Endre A szegedi munkásság harca a Tanácsköztársaságért; A forradalom szegedi szemlái; Tápay Szabó László Régi szegedi családok; A Dugonics-Társaság ötven éve 1892–1942). Különösen az utóbbi tűnik rendkívül hasznosnak, mert az 1943-ban megjelent kiadvány névmutató hiányában szinte használhatatlan volt. A Dugonics-évforduló kapcsán a híradó több írásában is föltűnik az az óhaj, hogy a nagy múltú Dugonics-Társaság történetét meg kellene írni. A kiadvány most is tartalmaz két kuriózumot: az egyik Dugonics kiadatlan verse (Dohány-dal), melyet a hagyatékgondozója, Gyuris György közölt,* a másik Péter László írása Tömörkény könyvhagyatánáról. Ugyanő ír néhány fontos könyvtári

* s amely végső kicsengetésben Fazekas Mihály A korán jött esőhöz című versével rokon.

KRÓNIKA

NEM A VITA, HANEM AZ IGAZSÁG KEDVÉÉRT

Perneczky Géza „Válasz egy kritika kritikájára” című, az Elet és Irodalom október 12-i számában megjelent válaszcikkében nagyvonalúan utasítja vissza néhány kevésbé fontos megállapításomat, amivel azt a látszatot igyekezik kelteni, mintha kifogásaim egészét — amelyekre „tulajdonképpen nem is illene válaszolni!” — megcáfolná.

Ezzel az általam kifogásolt kritikusi magatartás ellen újabb érveket szolgáltatott. Mert ha Perneczky módszerét már akkor is „ráfogásosnak” minősítettem, elsősorban a „hüvös személytelen huzat” értelmetlen kifejezésnek képzőművészeti alkotás érték-kritériumává való kikáltása miatt — most csak megerősíti megállapításomat. En ugyanis említett cikkemben nem vitattam a szegedi képzőművészet fejlettségét, illetve fejletlenségét — ennek eléggé kézzelfogható okát érintettem is. Már csak ezért sem hiányolhattam egyetlen szegedi, de más illetőségű művész értékelését sem, akit a kritikus „méltánytalanul” hallgatott volna el. De azért sem tette azt, mert éppen megállapításainak tartalmi fedezetét vitattam, és ilyen „ismertetést” már csak ezért sem kívánhatok egyetlen művésznek sem. Bevallom, azon a „megfigyelésén” sem háborodtam fel, hogy a szegedi táj átalakulóban van, s korszerű feladatokat fog adni a helyi festőknek”, ugyanis a művészet felépítmény-jellegét értő valamennyi érettségiző diák e marxi tételt „megfigyelés” nélkül is ugyanígy tudja konkretizálni. Csupán azt nem hittem és hiszem, hogy kivülállók dönthetik el, mit formáljanak — ha úgy tesszük — „művészi gondolatát” egy vidék alkotóművészei, ha a korszerűsége igényt tartanak.

De vegyük sorra a cikkemben valóban fellelhető gondolatok „cáfolatait”: Való igaz, hogy nem idéztem vitapartneremnek „A kiállításnak azonban mégis örülnünk kell...” kezdetű gondolatát, de mentsegemre szolgáljon, hogy ezt azért nem tettem, mivel gondoltam, kevesen hiszik el, hogy kritikus örülhet olyan kiállításnak, ahol szerinte „plakátszerű sémák sorozata fogadja a látogatót...” ahol „...lapos rutinmunkák... koptatják az ember szemét”. A vitatott Lóránt-képek pedig — ha nem akarja elvitatni e kitéző, fiatal művész realitás-igényét — annak ellenére sem enteriőrök, hogy Ablak és Hosszú asztal címet viselnek. (Egyébként köszönöm a fogalom tömör kifejtését.) A homokszínű falon kontrasztként omladozó sötét ablak ugyanis még akkor is kívülnézetre vallana, ha a kompozíció mondanivalóját egyéb motívumok nem támogatnák. De ugyanígy cáfolható az eresz alá kitétt hosszú asztal „entriór” volta is.

Nem folytatom. Előző glosszám „Csupán a leírt ítélet elemző, tudományos és publicisztikai eszközökkel való hitelességének hiányát tette szóvá”. Céloom nem változott: az igazság és nem a vita kedvéért válaszoltam.

V. J.

GEREBLYÉS LÁSZLÓ 1904–1968

Még tovább! — hirdette négy évvel ezelőtt megjelent válogatott verseskötetének címe költői hitvallását s terveit. A tervekből már keveset válthatott valóra. A halál közbeszólt: nincs *tovább!*

Halálával egy gazdag írói és emberi életmű zárult le. A magyar szocialista irodalom kiemelkedő képviselője távozott közülünk, aki „versei tüzeivel” és tetteivel több mint négy évtizeden keresztül töretlen hittel és lelkesedéssel szolgálta a legszebb eszmét. Sokrétű és értékes munkásságát számos verseskötet, műfordítás-kötet, szociográfiai írás, sokéves szerkesztői és irodalomszervezői tevékenység jelzi: olyan maradandó életmű, ami — immár alkotója személyes jelenléte nélkül — hat és munkál *még tovább!*

kutatási feladatról: újabb névmutatók elkészítése szegedi kiadványokhoz, nyomda- és sajtótörténet írása, szegedi álnév- és életrajzi lexikon elkészítése. Rendkívüli haszonnal járna, ha a Somogyi könyvtár munkatársai vállalkoznának ezeknek a feladatoknak elvégzésére, mert olyan alapvető munka készülne el, melynek hiánya gyakran reménytelen időpazarlásra kényszeríti a Szeged történetével és irodalmával foglalkozó kutatót.

A híradóban Bezerédy István, a könyvtár igazgatója közli az öszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság évfordulójára tervezett kiadványok jegyzékét. Első pillanatra (ismerve a kiadási nehézségeket) túlzottnak tűnik ez a terv, de mégis vele egyetértően mondjuk, hogy az említett történelmi évfordulókhoz Szeged történetének leggazdagabb hagyományai fűződnek, s ez méltán indokolja, hogy mindenünne, ahonnan ezt a tervet támogathatják, a legtöbb megértést és segítséget kapja a könyvtár.

(im.)

A MESTERDALNOKOK BAYREUTHBAN

A kis bajor város sajátos körülmények között nyerte el művészi rangját. Amikor II. Lajos 1864-ben, tizennyolc éves korában a bajor királyi trónra lépett, titkárat azzal bízta meg, kutassa fel Wagnert, vezesse az udvarába, mert neki többet ér, mint a fél birodalma. A tizennyolc éves király és az ötvennégy esztendőös mester között bensőséges barátság alakult ki; II. Lajos Bayreuthban építtette fel Wagner ünnepi színházát, amely 1876-ban nyitotta meg kapuit, s azóta a világ minden tájkáráról látogatók.

INNEN- ONNAN

A színház egyik varázsa a *páratlan akusztika*. Wagner még azt sem engedte, hogy párnázott székeket állítsanak fel a nézőtéren, nehogy az akusztikát zavarják. A mélyre sülyesztett és fedett zenekar csodálatos hangszíneiben egyesül a színpadi énekkel. És ezt a hanghatást a világ egyetlen színpadán sem sikerült még utánozni. A wagneri zenedráma ilyen feltételek mellett tökéletesen betöltheti hivatását, mert a mélyről szóló zenekar még a legerőteljesebb kitöréseknél sem nyomja el az éneket, a drámai deklarációt.

*

Az idei ünnepi játékok során a hagyományos Parsifal és Niebelungi gyűrű mellett a Lohengrin, a Trisztán és Izolda és a Nürnbergi Mesterdalnokok került előadásra. Az utóbbi zenedrámát, amely az ünnepi játékok fénypontját jelentette, Berislav Klobucar vezénylete mellett a fiatalabb Wagner-unoka, Wolfgang rendezte, aki bátyja, Wieland halála óta a Festspielhaus zenei vezetője. Wolfgang Wagner rendezésében egyesült a szó legjobb értelmében vett „konzervatív” realizmus a modern színpadművészettel. Mint hogy a mű meghatározott korban és környezetben játszódik (Hans Sachs házát például 1945-ig mindenki megtekinthette) az absztrakt díszletek elrontanak a művészi ábrázolás hitelét. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a rendező visszanyúlt az idejét-

múlt naturalizmushoz, ahol a díszletek és gesztusok megtevesztésig hasonlítanak a természeti valósághoz. Wolfgang Wagner olyan burkolt dramaturgiai kapcsolókat is felszínre hozott, amelyek számos előadásban elsikkadnak. Így például a II. felvonás — bár továbbfejleszti az eseményeket — ellenkező előjellel „megismétli” az I. felvonás néhány mozzanatát. Ha Stolzingi Walther az első felvonásban a megmerevedett konvenciók (bár-forma) mellőzésével éneklí „próbádalát”, hogy mint mester elnyerhesse Eva Pogner kezét; Beckmesser a II. felvonásban éppen a megrögzött szabályok csökönyös betartásával „nyafogja el” groteszk szerénységét. Ha Beckmesser az I. felvonásban irigységtől vezette jelzi a táblán húzott vonalakkal Walther dalának szokatlan fordulatát — Hans Sachs igazságon jár el a II. felvonásban, amikor kalapácsütésekkel szakítja félbe Beckmesser szerénységének kírimeit. Az I. felvonás a mesterek heves vitájával végződik; a II. felvonás Nürnberg polgárainak spontán előmozgatott verekedésével stb.

A zenedráma szereplői kiváló énekesi és színészi teljesítményt nyújtottak; egyik hang túlszárnyalta a másikat; Karl Ridderbusch (Pogner) monumentális orgánumát tökéletesen egészítette ki Gwyneth Jones (Eva) és Waldemar Kmentt (Walther) lírai, lágyabb, minden fekvésben kidolgozott énekművészete. A komikus figurát alakító Thomas Hemsley-nek (Beckmesser) elsősorban érdeme, hogy nem paprikajancsit játszott, mint sokan, akik a szerepet félreértik, hanem az irigy és gonosz emberből nevetségessé vált figurát.

Ez a Beckmesser a középkori misztériumjátékok klaunjának, rászedett ördögének kései utóda. Az egész együttest *Theo Adam* (Hans Sachs) „koronázta meg”, akiről a legidősebb és legtapasztaltabb Wagner-ismerők állítják, évszázadunk egyik legtokéletesebb alakítását nyújtotta.

Az ünnepi játékokat az utóbbi években a színház vezetősége *Herbert Barth* sajtófőnök irányítása mellett ifjúsági találkozóval kapcsolja össze. (Barth néhány évvel ezelőtt nálunk is járt mint a magyar állam vendége, és minden évben magyar művészeket is meghív az ünnepi játékokra. (Az idei ifjúsági találkozó alkalmával *huszonnyolc nemzet* fiatal zenészei érkeztek Bayreuthba, közöttük szovjet, bolgár, román, cseh, magyar muzsikusok is, akik ingyenes ellátást s díjtalan belépőjegyeket kaptak. Zenetörténeti és zenetudományi előadásokat hallgattak, önálló hangversenyeket rendeztek, amelyeken zömmel modern művek hangzottak el. Így egyesült Bayreuthban a hagyományos Wagner-kultusz az ifjúsági hangversenyeken megszólaló modern zene-művekkel.

NAGY ISTVÁN

RICHTER HELYETT ANDA GÉZA SALZBURGBAN

A világhírű szovjet zongorista betegsége miatt sajnálattal lemondta idei salzburgi szereplését. A Karajan vezényletével augusztus második felében tervbe vett zenekari hangversenyen — Karajan egyenes kérésére — Richter helyett a külföldön élő kiváló magyar zongorista, Anda Géza lépett fel.

INNEN- ONNAN

A THEATER DER ZEIT-BEN OLVASTUK

A NÉMET Shakespeare Társaság ez évi ülésszákát április 20—23 között tartotta Weimarban. Az üléseken 700 tag és vendég vett részt. Az ünnepi beszédet a berlini Humboldt-egyetem professzora, dr. Anselm Schlöser tartotta „A Shakespeare-nél fellelhető anakronizmusok jelentősége” címen. Dr. Johanna Rudolph „Karl Marx és Shakespeare” címen tartott előadást.

BRECHT születésének 70. évfordulójára a berlini Aufbau Verlag megjelentette Brecht drámáinak XIII. és XIV. kötetét, valamint a „Schriften zur Politik und Gesellschaft” (Politikai és Társadalmi Írások) két kötetét. A Drámák XIII. és XIV. kötetét Elisabeth Hauptmann szerkesztette. Ez a két kötet főleg olyan darabokat tartalmaz, amelyeket ritkán adtak elő és publikáltak. A XIII. kötet a huszonegy éves Brecht öt egyfelvonásosát tartalmazza. A XIV. kötetben található a még elő nem adott *Turandotja*. A Politikai és Társadalmi Írások első kötete nagyon különböző feljegyzéseket tartalmaz az 1919—1932 közötti időszakból, míg a második kötet a fasiszmusról és a háborúról szóló írásait az 1933 és 1947 közötti időszakból, valamint az 1948—1956 közötti írt Békejavaslatokat.

ARMAND GATTI „V mint Vietnam” című művét nemrég mutatta be a Lipcsei Színház. A berlini Volksbühne a jövő évad műsortervébe szintén felvette a darabot, ami leleplezi az USA háborús gépezetét, és költői formában tárgyalja a vietnami nép szabadságharcát.

A KITŰNŐ magyar zeneszerző, Szokolay Hamlet-operájának bemutatóját érdeklődéssel várja az egész magyar zenei élet. Eppen ezért érdeklődésünkre tarthat számot az a hír is, hogy a Hamburgi Állami Operaház nemrég mutatta be Humphrey Searle Hamlet-operáját. A zeneszerző, aki egyébként az opera librettóját is írta, operájában lemond az anyag pszichológiai elmélyítéséről, és egy aktív Hamletet visz színre.

MARX KÁROLY születése 150. évfordulójának tiszteletére két berlini színház irodalmi-zenei összeállítású műsort mutatott be.

WOLFGANG KIELING, az ismert német színész ez év márciusában Nyugat-Berlinből az NDK-ba költözött át. Sajtókonferencián a többek között kijelentette: Aki Nyugat-Németországban, vagy Nyugat-Berlinben még most se tudja megérteni, hogy merre tart a Szövetségi Köztársaság, azon már nem lehet segíteni, vagy bűnös az illető.

SZERKESZTŐI ÜZENET:

Nem közölhető írásokat küldtek: H. Irén, Budapest. E. A. István, Tiszaszeredkény. M. Endre, Mezőkövesd. L. Miklós, Ráckeve. L. Ibolya, Kistelek.